

Hocalarımdan Biri

Liseyi bitirdikten sonra hemen “yüksek” okuma imkânım olmamıştı. Hâlbuki çok istiyordum. Bir iki geçici işe girip çıktım. Bir yandan da okuyan arkadaşlarımla yardımcıyla devam mecburiyeti olmayan yerler arıyordum. Hukuk fakültesine kaydımı yaptırmıştım, ama kayıttan ileriye gitme imkânım olmadı. Bu arada askerlik aradan çıktı. Şimdiki gibi kısa dönem, hele de paralı askerlik gibi imkânlar yoktu; aslan gibi yirmi dört ay’ı tamamladık.

Tekrar üniversite giriş imtihanı, İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi falan derken kendimi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi gece bölümünde buldum. Felsefeden sonra yedek listeden Fransızcaya kaydımı yaptırdım. İyi de, nasıl devam edecektim? Dostların, sevenlerin himmeti, Cenab-ı Hakkın da lûtfuyla Ankara’da bir iş buldum. Bu iyi olmuştu, iş ve gece okulu. Ama bütün bu iniş çıkışlar arasında yola gidemeyen tilki misali evlenmişim, bir de çocuğum vardı. Başlangıçta ürkütücü görünen bu hakikat zamanla alışkanlığa daha sonra şükrana dönüştü; bu aile desteği olmasaydı bu zorlu yolculuk zor biterdi.

Neyse; dersler başlayınca beklenmeyen bir durumla karşılaştık. Önce bir iki Fransız hoca geldi, baştan sona Fransızca konuştular, anlattılar; hiç birimiz bir şey anlamadık. Aramızda önceden tanışan hemen hemen yoktu, ama bu ortak mesele teneffüslerde toplu sohbetlere yol açtı. “*Canım, elbet Türk hoca da gelir*” diye bulduğumuz teselli de uzun ömürlü olmadı, Türk hocalar da sadece Fransızca konuşuyordu! ... Yüzsüzlükle karışık bazı cesur teşebbüslerle bilgi istemeye kalkışınca acı gerçek tokat gibi yüzümüzde patladı: “*Français s’il vous plait! ...*” (Fransızca lütfen!).

Hemen teslim olacak değildik. Teneffüslerde Türk hocaları koridorda yakalayıp derdimizi anlatmaya, çâre sormaya başladık. Aldığımız cevaplar aynıydı: “*Kardeşim burası dil okulu değil, filoloji; yani dil ve edebiyat fakültesi; buraya gelen Fransızca’yı biliyor olacak!*” “*Hocam, hangi lise konuşulanı anlayacak kadar dil öğretiyor, öğretebiliyor ki?*” gibi soruların hiç bir tesiri olmadı; bu onların meselesi değildi, kural böyleydi.

Diğer filoloji bölümlerinde de durum aynıydı.

Ufukta vazgeçmek görünüyordu; vazgeçmek, yâni burayı terkedip seneye tekrar üniversite giriş imtihanına girmek! ... Gel de Hâşim’i hatırlama! ...

*Dönmek mi, ne mümkün geri dönmek
Düştüyse gönüller bu melâle
Bir eldir ufuklardan uzanmış
Zulmet bizi çekmekte visâle...*

Sonunda o geldi! O, yâni “Ancien Français” (Eski Fransızca) hocası Beynun Hanım; Doç. Dr. Beynun Akyavaş. Haliyle başta onu da yadırgadık; o da yalnız Fransızca konuşuyor, Türkçe soruya cevap vermiyordu. Bize göre eski Fransızca bizim neyimize idi; yenisi yokken eskisi nasıl öğrenilebilirdi? Biz buradan çıkınca olsa olsa, en iyi ihtimalle lise veya ortaokul hocası olacaktık.

Ama zamanla ona alıştık; diğer hocalardan önce alıştık. Konuştuğu Fransızca ağır değildi; ötekiler gibi lügat paralamıyor, “edebiyat” yapmıyordu. Sanki durumumuzu bizden iyi biliyor, bize yardım etmeye çalışıyordu. Araya sıkıştırdığı minik tavsiyelerle bizi cesaretlendiriyor, muvaffak olmanın yollarını öğretiyordu: “*Dersleri aksatmayın, muntazam devam edin, muntazam not tutmaya çalışın, biri birinizle takas ederek noksanlarınızı tamamlayın, tuttuğunuz notları okuyun, temize çekin, bilmediğiniz kelimeleri mutlaka öğrenin, elinizin altında mutlaka en az bir lügat bulundurun, kelimeleri aileleriyle beraber öğrenin. Buraya gelen herkes sizin durumunuzda, ama çoğu azim ve sebatla mezun oluyor, siz niye olamayınız...*”

Bir makalesinde şöyle diyor:

Talebelerimle bazan şöyle konuşurum: hoca olmak insanları sevmek demektir. Sevin, sayın ve talebenize sevmeyi, saymayı öğretin. Sevmeyen, sevemeyen bir kalple yaşanmaz. Dürüstlükten, adaletten ayrılmayın. Onlara doğru düzgün muamele edin, şu veya bu sebeple birini ötekenden ayırmayın.

Hoca olmak, heykeltraş olmak, düşünen, duyan, yaşayan heykeller yapan, mermere, taşa, alçıya değil, canlıya şekil vermeye çalışan bir insan olmak demektir. İnsan üzerinde çalışmak mermer üzerinde çalışmaya benzemez. Yaptığınız heykel içinize sinmez, beğenmezseniz, bozar başka bir şey yaparsınız. İnsan öyle değildir Başka bir şey olmaz. Bozuk olarak kalır, düzeltmek zordur. Talebenize en iyi şeyleri verin. En iyi şeyleri verebilmek için en iyi şeyleri alın. Kendi kendinizin de hocası olun. Okuyun, okuyun, yine okuyun. Kitap en büyük ihtiyaçlarınızdan biri olmalı. Zira yaşadıkça öğrenecek, öğrendikçe yaşayacak ve yaşatacaksınız.

(Seni Seven Neylesün; S: 168)

Hep bunları anlatır, bu minval üzere konuşurdu. Anlatmakla konuşmakla kalmadı, bunların hepsini yaşayarak da bize gösterdi. Bunların dışında, bunlara muhalif veya mugayir bir hâlini bir hareketini görmedik, duymadık.

Sanki annemiz, ablamız gibiydi; hayır, hayır; âdeta bir kraliçesiydi. Her hali, hele konuşmasıyla canlı bir asalet abidesiydi. Kahkahayla güldüğünü kimse görmemiş, duymamıştı. Otoriteden taviz vermediği, dersi kaynatma muhabbetlerine asla yol vermediği halde munis ve müşfikti. Asla kırıncı ve üzücü konuşmaz, sinirlenmez, kimseyi incitmez, ayıbını yüzüne vurmazdı. Meselâ bize senelerce “Kırmızı ve Siyah” ın kahramanı Julien Sorel’in aşk maceralarını ve hâleti ruhiyesini anlatan bir mösyö Mazo vardı; birisi bir kelimeyi yanlış telaffuz etse, sırtıtmayı aşan, kahkahaya yaklaşan bir ses tonuyla “*vous avez enrichi la langue française, monsieur*” (Fransız dilini zenginleştirdiniz bayım) derdi. Beynun hocadan buna mümasil bir söz duymak kabil değildi.

Onun dersini zamanla diğer derslerden fazla sevdim. Kendi kendime hayret ediyordum; güncel Fransızcayı doğru dürüst bilmediğim halde verilen kelimeleri çözmekte bayağı ilerlemiştim. Çözümlerimi hoca dâhil kimseye göstermiyordum ama doğru çözüme çok yaklaşıyordum. Ayrıca onun dersi güncel Fransızcayı öğrenmek, ilerletmek için de faydalı oluyordu, diğer bütün derslerden fazla hem de. Bu başarının benim değil hocamın eseri olduğunun da pekâlâ farkındaydım.

Bu minval üzere Fakülte bitti. Diplomalarmızı alıp dağıldık. Uzun müddet okul arkadaşlarımdan hiç biriyle temasım olmadı. Nasıl olabilirdi ki? Gündüz çalış, gece oku; baba parasıyla tadını alacak bir talebelik hayatımız olmamıştı. Hayat bizi oradan oraya sürüklüyor, hâlden hâle koyuyordu. Sınıf arkadaşlarımdan sadece biriyle, İbrahim’le haberleşiyorduk. O da umumiyetle onun vefası sayesinde, onun gayretiyle oluyordu.

Günlerden bir gün lâf arasında, nasıl icabettiye etti; İbrahim, Beynun hocayı zaman zaman gördüğünü, görüşüğünü söyledi.

Sevindim, hayret içinde kaldım, hemen telefon numarasını aldım, aradım; sesini duydum. Ziyaret etme imkânım yoktu, ellerinden öptüğümü söyledim. Diğer hocalardan hiç biri için böyle bir şey yapmaz, söylemezdim. Zaten çoğunun ismini bile hatırlamıyorum; diğerlerini de özleyerek hatırlamıyorum.

Meselâ bölüm / kürsü başkanımız Prof. Bedrettin Tuncel vardı. Işık içinde yatsın, iyi akademisyen, yüksek Devlet görevinde de bulunmuş (Kurucu Meclis üyesi, Maarif Vekili) iyi yetişmiş bir kişi olduğu söylenirdi. Légion D'honneur (Fransız şeref madalyası) sahibiydi; ceketinin yakasından bu rozeti çıkarmazdı. Kültür faaliyetlerine (msl: Tercüme Dergisi) iştirakleri, çoğu tercüme, eserleri vardı. Onu iki şeyle hatırlıyorum: Birincisi biz edebî eserlerle kıyasıya boğuşurken iki sene bize demir leblebi gibi gelen, tamamiyle felsefî bir kitabı, "La Soirée avec Monsieur Teste – (Paul Valery)" yi okutması. İkincisi ise zaman zaman tekrarladığı "artık bu ülkede kimse 'Erkânı Harbiye-i Umumiye Riyaseti' diyemez; 'Genel Kurmay Başkanlığı' diyeceksiniz!" cümlesi ve bu yasak terkihi mübalâğalı bir eda ile söyleyişi. Dilin ucuna geliveren "hocam, 'kurmay' ne demektir, ne kelimedir; birinci heceyi, konuyla ilgisini bilmesek de hadi anlıyoruz diyelim, şu 'may' hecesi necedir, ne mânâya gelir, başka hangi kelimelerde vardır?" gibi bir soruyu hangi cesur yürek sorabilirdi?

Tabii hemen klavyeye sarılıp Beynun hocam hakkında bilgi aramaya başladım.

Aman Allah'ım! Meğer sen neymişsin hocam! Biz talebelerinin, belki de tanıyan, ismini bilen çoğu kimsenin bilmediği hususiyetleri çıktı karşıma.

Düşününce tabii geliyor. O bir dil bilimci, yani lisan âlimi. İlmi niye bir tek dille, Fransızcayla sınırlı olsun ki? Meselâ İtalyancaya ve hattâ eski İtalyancaya da vâkıf olduğunu araştırmalarım derinleştğinde öğrendim. Öyleyse kendi ana dilinin âlimi neden olmasın; hele de dilini ve vatanını böyle seviyorsa. Zaten onunki sade bir ilim değil, düpedüz aşk, sevdâ. Sadece Türkçeye mi? Hayır, Türkçenin ana kucağı olan Türkiye'ye de; bu arada da İstanbul'a âşık ve sevdalı.

Ayrıca fevkalade bir tahkiye kudreti var. Cümlelerinde kimse ne noksanlık ne de fazlalık bulabilir; bir kelime çıkaramaz, bir kelime ekleyemez. Az sözle çok şey anlatan, kendini adeta zorla okutan ender bir üslûbu ve yazı tekniği var. Bir makalesinin başından bir kaç cümle okuyan bitirmeden bırakamaz.

Türkçeye, pekâlâ bildiğiniz, konuştuğunuz, yazdığınız kendi dilinizi öğrenmeye heves duyacak kadar ilginiz varsa Beynun Akyavaş adını daha önce duymamış olsanız da; duygularınız, eserlerinden bir kaç sayfa okur okumaz benim gibi hayretlerle karışık bir hayranlığa dönüşecektir. Onun talebesi olmasanız, ilminden hocalığından feyz almamış olsanız bile.

İşte, buyurun:

Bana göre İstanbul sultanlardan Fatih, velîlerden Eyüp Sultan, şâirlerden Nedim, makamlardan sultaniyegâh, harflerden elif, kuşlardan martı, ağaçlardan çınar, sevdâlardan kara, renklerden mavi, çiçeklerden mor lâle, ışıklardan pembe güldür.

(Sultaniyegâh İstanbul; S:VII)

~ ~ ~

Yazıları bir araya getirirken büyük bir kısmının "bizim dile benzemeyen" uydurma bir dilin saldırısına uğrayan Türkçemiz yâni vatan, İstanbul yâni vatan, Paris ama yine vatan, tarih,

tabiat, sevgi ama hep vatan olduğunu gördüm. Benim için Türk dili de İstanbul da, tarih de, dağ da deniz de orman da, yaprak da; yaşamak için ihtiyaç duyduğum, yaşadığımı anlamak için sevdiğim her şey vatandır. Onuz yaşamak mümkün mü? Onun için ölmekse ebediyyen yaşamaktır.

(Seni Seven Neylesün? S:VII)

~ ~ ~

Bir milletin kültürü, edebiyatı, tarihi, medeniyeti, karakteri, psikolojisi velhasıl her şeyi dilinin içindedir ve dil bütün bunların aynasıdır. Bugün dilimizdeki kargaşalığa bakarak cemiyetimizdeki kargaşalığı görmemek mümkün değildir. Fransızların tâbiri ile bir "confusion mentale" yâni bir zihin bulanıklığı hepimizi bunaltmıyor mu?

Bazen eski İstanbul mânilerinden biri dilime takılır:

*Uzaktır seçilmiyor
Gönüldür geçilmiyor
Gönül bir top ibrişim
Dolaşmış açılmıyor*

Mâni Türkçemizin içine düşürüldüğü duruma ne kadar uygun! Hakikaten her şey karmakarışık. Doğrularla yanlışlar seçilemiyor, hepsi bir top ibrişim olup birbirine dolaşmış!

İslâm medeniyeti çerçevesine dâhil olduktan sonra Arapça ve Farsçadan Türkçeye giren kelime ve kaidelerin çoğu zamanla terk edilmiş, lâkin bu defa da Fransızca ve İngilizcenin tesiri altında kalmıştır. Hepsinden daha kötüsü sadeleştiriyoruz bahanesiyle Türkçeyi fukaralığa düşürmek kelimelerde kıtlık yaratmak, cümle yapısını bozmak, kaideleri altüst etmek olmuştur.

(Sultaniyegâh İstanbul; S:201)

~ ~ ~

İnsan, hafızasına ne kadar çok kelime yerleşirse o kadar iyi düşünür, o kadar iyi ifade eder. Dil düşüncenin dışı vurmasıdır.

Kültür ve medeniyet kelimelerle başlar. Bir milletin kültür ve medeniyet tarihi o dilin kelime hazinesine bakarak anlaşılabilir. Seviyenin yükselmesi insanın kafasının içinde yer alan, bilinen, kullanılan kelimelere bağlıdır. Hele manevî kelimeler!

(Sultaniyegâh İstanbul; S:204)

~ ~ ~

Malûm olduğu üzere, dilin aslı sestir yâni seslerin değer kazanmasıdır. Zihnî bir değer kazanmış her ses veya ses grubu kelimedir. Kültürlü olabilmenin, güzel söyleyip güzel yazabilmenin şartı zengin bir kelime hazinesine sahip olmak, kelimelere ve kelimelerin taşıdıkları değerlere, mânâlara hâkimiyet kurabilmektir.

Bu gün bir tarif aczi içinde bocalamaktayız. Tahsilli insan ile kültürlü, münevver insan aynı mıdır? Aydın olmak nedir? Tahsil başka, münevver olmak başka, aydın olmak başka gibi

görünüyor. Tahsil gördüğü halde münevver olmayanlar, aydın olmayanlar yok mudur? Bunların hepsine birden okumuş adam diyenler acaba ne kastediyorlar? Okumuş, meslek sahibi olmuş mu? Meslek sahibi olduğu halde okumayanlar, eline kitap almayanlar yabana atılır gibi değil. Kitap okumayan, insanın ve dünyanın gelmişiyle geçmişiyle alâkalanmayan münevver, kafasının karanlığından kurtulamamış aydın olur mu?

Tahsilli, münevver, aydın insan her şeyden evvel ana diline hâkim olan, ana dilini doğru kullanan, kültür dilini iyi bilen insandır.

(Sultaniyegâh İstanbul; S:208)

“Bu mesele bundan daha iyi anlatılabilirdi” diyen varsa buyursun dinleyelim.

Neticeten: okuyun, okuyun; elinize ne geçerse okuyun. Geçmezse de arayın, bulun okuyun. Tahsilli olmanın insana yetmediğinin (hattâ çok da lâzım olmadığı), aydın veya münevver olmak icabettiğinin farkındaysanız çok okuyun.

İstanbul’da veya çevresinde yaşıyorsanız veya gidip gezmeyi düşünüyorsanız, şehir içi her türlü yolculuğun artık zorluğu, zahmeti değil düpedüz eziyetine, çilesine rağmen bu şehrin gezmeye, görmeye, tanımaya her yerden daha lâyük olduğunu biliyor veya hissediyorsanız hocamın kitaplarını okumadan yola çıkmayın. Hattâ yola çıkarken en az birini, meselâ Sultaniyegâh İstanbul’u yanınıza alın.

Not: Hocamın kitaplarından Diyanet Vakfı yayını olanların bütün il ve ilçelerin Müftülük kitap evlerinde olması, yoksa da getirtebilmeleri lazım.

Hicabi Karaçorlu